

บทที่ ๓

ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ

การวางแผนครอบครัวจะมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อสังคมในอนาคต และจะเป็นมาตรการที่มนุษย์ใช้เพื่อการยืดอกในสังคม เพราะการวางแผนครอบครัวเป็นการวางแผนการไว้วางหน่าอย่างมีเหตุผล เพื่อจะให้ครอบครัวสามารถยืนหยัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

ประชากรของโลกเพิ่มทวีขึ้นอย่างรวดเร็ว จนไม่มีอะไรสามารถจะยับยั้งได้ แม้แต่การป้องกันการปฏิสนธิหรือคุมกำเนิด เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ปัญหาที่ติดตามมาคือ ขาดอาหาร ผลผลิตไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนประชากร ภาวะอดอยาก ไม่มีที่อยู่อาศัย ขาดการศึกษา ปัญหาโจรกรรม ปัญหาอาชญากรรมและอื่น ๆ ดังนั้น จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่เหมาะสมเท่านั้นที่หัวหน้าครอบครัวจะสามารถนำฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้ได้สำเร็จ

การวางแผนครอบครัวกำลังเป็นที่สนใจอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน โดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษาและอยู่ในเมือง แต่สำหรับสตรีในชนบทยังอยู่ในวงจำกัด เพราะการวางแผนครอบครัวเป็นเรื่องใหม่ ชาวชนบทส่วนใหญ่มีฐานะยากจน การศึกษาอยู่ในระดับต่ำ การคมนาคมไม่สะดวก ขาดการเผยแพร่และติดต่อ ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวสู่สตรีในชนบท

การป้องกันการปฏิสนธิเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการวางแผนครอบครัวเพื่อมิให้มีสมาชิกเกินความต้องการ ในการศึกษาคั้งนี้ต้องการทราบวาศตรีในชนบทมีความรู้ในวิธีการป้องกันการปฏิสนธิอย่างไร โดยแยกวิธีการป้องกันการปฏิสนธิออกเป็น ๓ ลักษณะตามประสิทธิภาพในการป้องกันการปฏิสนธิของวิธีนั้น ๆ คือ วิธีโบราณ หมายถึงวิธีที่นิยมใช้กันในสมัยโบราณ ประสิทธิภาพน้อยเช่นการใช้ยาสมุนไพร ความเชื่อต่าง ๆ เป็นต้น วิธีที่นิยมใช้ในสมัยเก่า เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพพอสมควรเช่น ใส่ถุงยางอนามัย นับขวงระยะปลอดภัย ใช้หมวกยางครอบปากมดลูก การใส่ยาฆ่าเชื้อเป็นต้น วิธีที่นิยมใช้ใน

สมัยใหม่ เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพดีมาก เช่นการผ่าตัดทำหมันหญิง - ชาย ยาเม็ดรับ
ประทาน ไส้ห่วงอนามัย และฉีดยาคุมกำเนิด

นอกจากนี้ยังได้ทำการศึกษาโดยแบ่งตามระดับความรู้คือ รุจรี หมายถึง
ผู้ที่กำลังใช้วิธีการป้องกันการปฏิสนธิวิธีใดวิธีหนึ่งอยู่ หรือผู้ที่มีความรู้ในวิธีนั้น ๆ อย่าง
ถูกต้อง รุไม่รุจรี หมายถึงผู้ที่เพียงแต่รู้ว่าเป็นวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ แต่ไม่ทราบ
รายละเอียด หรือเพียงแต่ได้ยินเล่าสู่กันฟังเท่านั้น หรือผู้ที่ทราบโดยการถามนำเกี่ยวกับ
กับวิธีการป้องกันการปฏิสนธิโดยผู้สัมภาษณ์ ผู้ไม่รู้ หมายความว่าผู้ที่ไม่เคยทราบเรื่อง
เกี่ยวกับวิธีการป้องกันการปฏิสนธิเลย

จากตารางที่ ๕ สตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ๑๐๑๔ ราย สตรี ๒๓๕ รายมีความ
รุจรี หรือร้อยละ ๒๓.๑ สตรี ๗๘๓ รายมีความรุไม่รุจรี หรือร้อยละ ๗๖.๙ ไม่มีผู้
ไม่ยอมหรือไม่ทราบ เมื่อพิจารณาตามวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ พบว่า สตรีที่รุจรี
ร้อยละ ๘๖.๗ ที่วิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิเพียงอย่างเดียว และรุทั้ง
วิธีใหม่-เก่า ร้อยละ ๑๐.๐ สตรีที่รุไม่รุจรี ร้อยละ ๘๕.๒ ที่วิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับ
การป้องกันการปฏิสนธิเพียงอย่างเดียวและรุทั้งวิธีใหม่-เก่า ร้อยละ ๒.๘

ซึ่งแสดงว่าสตรีในชนบทประมาณร้อยละ ๒๐ ที่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกัน
การปฏิสนธิอย่างถูกต้อง ร้อยละ ๘๐ ที่เพียงแต่รับรู้ว่ามีวิธีการที่สามารถป้องกันการ
ปฏิสนธิแต่ไม่ทราบรายละเอียด และวิธีการป้องกันการปฏิสนธิที่สตรีในชนบทรู้คือ วิธี
สมัยใหม่ ดังนั้น ในการศึกษาคั้งนี้จะทำการศึกษาเฉพาะสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีที่นิยม
ใช้ในสมัยใหม่เท่านั้น

สำหรับวิธีคุมกำเนิดแบบห่วงหรือขดพลาสติก ได้มีผู้นำเข้ามาในประเทศไทย
ในราวปี พ.ศ. ๒๕๐๑ โดยนายแพทย์ไทย ครั้งแรกทำเลียนแบบวิธีของเปินไฮเปอร์
แต่มีกนใช้ตั้งครรถ์ ๑ ราย ต่อมาจึงเปลี่ยนมาใช้แบบวงแหวนโกลต้า^{๑๕} จากนั้นได้มีการ

^{๑๕} มินัส ศรีสมาน "การคุมกำเนิดโดยวิธีห่วงวงแหวนพลาสติก", การสัมมนาทาง
วิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๒ (พระนคร: โรงพิมพ์ของ
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๘) หน้า ๑๒๐.

ตารางที่ ๕ อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่สมรสแล้วและกำลังอยู่กับสามีที่มีความ
รู้ในวิธีการป้องกันการปฏิสนธิ

วิธีป้องกันการปฏิสนธิ	รู้จริง	ไม่รู้จริง
โบราณ (วิธีเดียว)	๑.๖	๐.๓
เกา (วิธีเดียว)	-	๐.๒
เกา - โบราณ	-	-
ใหม่ (วิธีเดียว)	๘๖.๗	๘๕.๒
ใหม่ - โบราณ	๑.๗	๑.๘
ใหม่ - เกา	๑๐.๐	๒.๘
ใหม่ - เกา - โบราณ	-	-
รวม	๑๐๐.๐ (๒๓๕)	๑๐๐.๐ (๗๘๓)

ทดลองใช้ห่วงวงแหวนเพิ่มขึ้น และมีแบบต่าง ๆ กันหลายแบบ เช่นในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ แพทย์โรงพยาบาลวชิระ ได้นำห่วงอนามัยแบบมากุลลี (Magulies) และลิปปีส (Lippes) มาใช้กับผู้ที่มีความต้องการมาขอรับบริการจากโรงพยาบาล ในช่วงเวลา ๒๑ เดือนมีผู้มาขอรับบริการมากกว่า ๑,๒๐๐ ราย^{๑๖}

ในการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของสตรี โคแยกปัจจัยที่สำคัญ ๆ ออกเป็น ๓ ปัจจัยคือ

๑. ปัจจัยด้านประชากร
๒. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
๓. ปัจจัยด้านสังคมและอื่น ๆ

ปัจจัยด้านประชากร

๑. อายุ จากการศึกษาระชากรเขตชานเมือง อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๘ พบว่า อายุของสตรีมีส่วนสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของสตรี กล่าวคือ สตรีอายุระหว่าง ๒๕ ถึง ๓๔ ปี มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิโดยเฉลี่ยสูงกว่าสตรีกลุ่มอายุอื่น สำหรับสตรีอายุระหว่าง ๑๕ - ๑๙ ปี มีความรู้เกี่ยวกับยาเม็ดรับประทานสูง ส่วนสตรีที่มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๓๔ ปี มีความรู้ในวิธีทำหมันหญิงสูงกว่าสตรีกลุ่มอายุอื่น^{๑๗}

จากการศึกษาในเขตชนบทในประเทศเกาหลีใต้ พบว่า สตรีอายุระหว่าง ๓๐ ถึง ๓๔ ปี มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิสูง รองลงมาคือสตรีกลุ่มอายุ ๓๕ ถึง ๓๙ ปี, ๒๕ ถึง ๒๙ ปี, ๔๐ ถึง ๔๔ ปี และ ๒๐ ถึง ๒๔ ปี ตามลำดับ สำหรับสตรี

^{๑๖}ดวงภากร ธรรมพานิช "ผลการวางแผนครอบครัวโดยใช้ขดพลาสติคใส่ในโพรงมดลูกในจำนวนผู้มารับบริการ ๑,๒๐๐ ราย", การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่อง ประชากร ครั้งที่ ๒ (พระนคร: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๘) หน้า ๑๐๒.

^{๑๗}Cogill, Donald O. and Other, Family Planning in Bangkok, Thailand, Bangkok, Mahidol University, 1969 pp. 49 - 53.

อายุ ๑๕ ถึง ๑๙ ปี มีความ^{๒๒}น้อยสุด^{๑๘} และจากการศึกษาในประเทศอินเดีย พบว่าสตรีที่มีอายุต่ำกว่า ๒๕ ปี มีความ^{๒๒}สูงกวาสตรีกลุ่มอายุอื่น^{๑๘}

การศึกษาดังกล่าวจะเห็นว่าอายุเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการใช้ยาคุมกำเนิดของสตรี สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า แนวโน้มของอายุของสตรีที่มีอิทธิพลต่อความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการใช้ยาคุมกำเนิด เช่นเดียวกับที่พบในต่างประเทศ กล่าวคือ สตรีที่มีความรู้สูงคือสตรีที่มีอายุระหว่าง ๒๕ - ๓๔ ปี รองลงมาคือสตรีที่มีอายุ ๓๕-๔๔ ปี ๑๕ - ๒๔ ปี และ ๔๕ ปี และมากกว่าตามลำดับ ในการที่สตรีอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี มีความรู้สูงนั้น อาจเป็นเพราะสตรีในวัยนี้อยู่ในภาวะเจริญพันธุ์สูง และยังมีระยะเวลาที่จะต้องให้กำเนิดบุตรอีกหลายปี ประกอบกับสตรีในกลุ่มอายุดังกล่าวมีจำนวนบุตรที่มีชีวิตโดยเฉลี่ยจะใกล้เคียง หรือเท่ากับจำนวนบุตรที่คิดว่าเหมาะสมและเป็นผู้มีความรู้สูงกวากลุ่มสูงอายุ จึงทำให้สตรีในกลุ่มนี้ยอมรับวิธีการใหม่ ๆ เพื่อป้องกันการใช้ยาคุมกำเนิด ส่วนสตรีที่อายุนั้นกลับมีความรู้^{๒๒}น้อยลง อาจเป็นเพราะความ^{๒๒}เฉื่อยชาอันเนื่องมาจากอายุสูงขึ้น หรือเนื่องจากมีระดับการศึกษาและความเข้าใจในวิทยาการใหม่ ๆ ต่ำ หรืออาจเป็นเพราะสตรีในกลุ่มนี้มักจะหมดช่วงระยะให้กำเนิดบุตร จึงไม่สนใจที่จะป้องกันการใช้ยาคุมกำเนิด ส่วนสตรีที่อายุน้อยและมีความรู้^{๒๒}น้อย น่าจะเป็นเพราะสตรีที่อายุน้อยมีบุตรที่มีชีวิตน้อยกว่าจำนวนบุตรที่คิดว่าเหมาะสม จึงยังไม่สนใจวิธีการป้องกันการใช้ยาคุมกำเนิด (ตารางที่ ๖)

^{๑๘}Korea. Ministry of Health and Social Affairs, The Findings of the National Survey on Family 1966, (Seoul: 1966) p. 114.

^{๒๒}Erwin D. Driver, Differential Fertility in Central India (New Jersey: Princeton University Press, 1963), p. 114

ตารางที่ ๖ อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการศึกษา จำแนกตามกลุ่มอายุของสตรีและระดับการศึกษา

กลุ่มอายุของสตรี	ระดับการศึกษา			รวมทุกระดับ
	ไม่เคยเรียนหนังสือ	เรียนจบต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา	เรียนจบชั้นประถมศึกษาและสูงกว่า	
๑๕ - ๒๕	๒๘.๖ (๗)	๑๐.๐ (๑๐)	๒๓.๖ (๑๒๗)	๒๓.๐ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๒๓.๕ (๔๔)	๒๓.๗ (๓๘)	๓๔.๔ (๒๖๔)	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๑๖.๗ (๖๖)	๒๐.๖ (๖๘)	๓๒.๖ (๑๘๒)	๒๗.๐ (๓๐๐)
๔๕ +	๗.๘ (๑๔๑)	๔.๘ (๘๓)	๘.๑ (๕๕)	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๑๒.๘ (๒๕๘)	๑๖.๕ (๑๕๘)	๒๘.๖ (๖๐๖)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

๒. จำนวนบุตรที่มีชีวิต จากการศึกษานี้ในประเทศสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) พบว่า จำนวนบุตรที่มีชีวิตเป็นแรงผลักดันให้สตรีไปรับบริการวางแผนครอบครัว^{๒๐} และจากการศึกษาที่อำเภอโพธาราม ปรากฏว่า อัตราการรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น^{๒๑} ซึ่งแสดงว่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตน่าจะมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการศึกษาของสตรี

^{๒๐}Feedman and Takeshita, op.cit., p. 181.

^{๒๑}วารสารฯ พุ่มจำปา "ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ยอมรับเอาวิธีการวางแผนครอบครัวมาปฏิบัติในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี", (วิทยานิพนธ์ชั้นมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๖๓), หน้า ๑๔.

จำนวนครั้งที่ตั้งกรรมและจำนวนบุตรเกิดมีชีพ เป็นปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับความรู้อยู่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของสตรี จากการศึกษาพบว่า สตรีที่มีบุตร ๓ - ๔ คน มีความรู้อยู่ละ ๒๘ รองลงมาคือสตรีที่มีบุตร ๑ - ๒ คน ๕ - ๖ คน ไม่มีบุตรเลย มีบุตร ๗ คน และมากกว่า มีความรู้อยู่ละ ๒๔.๓, ๒๐.๘, และ ๑๘.๘ ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาแต่ละกลุ่มอายุประกอบกัน พบว่า สตรีที่อายุน้อย ๑๕ - ๒๔ ปี ไม่ว่าจะมียุตรกี่คน ความรู้อยู่ในระดับเดียวกัน สำหรับสตรีที่มีอายุ ๒๕ - ๔๔ ปี สตรีที่มีบุตรไม่เกิน ๔ คน ความรู้ของสตรีจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น เมื่อสตรีมีบุตร ๓ - ๔ คน การคำนึงถึงจำนวนบุตรที่เหมาะสมก็เป็นแรงผลักดันให้สตรีต้องการความรู้เพิ่ม (จำนวนบุตรที่เหมาะสมโดยเฉลี่ย ๓.๘ คน) ดังนั้น สตรีที่มีบุตรมากกว่า ๔ คน จะมีความรู้ลดลงตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น น่าจะเป็นเพราะสตรีที่ปล่อยให้มียุตรมากกว่าจำนวนบุตรที่คิดว่าเหมาะสม มิได้คำนึงถึงจำนวนบุตรที่เหมาะสม ประกอบกับความรู้น้อยจึงปล่อยให้มียุตรมาก น่าสังเกตสำหรับสตรีอายุ ๒๕ - ๓๔ ปี มีบุตร ๗ คน และมากกว่ามีความรู้สูงถึงร้อยละ ๕๕.๖ นั้น น่าจะมีอิทธิพลของจำนวนบุตรเขามามีส่วนด้วย โดยที่สตรีกลุ่มนี้อายุน้อย มีความสนใจในวิทยาการใหม่ ๆ จึงสนใจในวิธีป้องกันการปฏิสนธิ และจำนวนตัวอย่างมีเพียง ๘ รายเท่านั้นซึ่งไม่อาจสรุปผลได้ สำหรับสตรีสูงอายุ ๔๕ ปี และมากกว่า ไม่ว่าจะมียุตรกี่คนก็ตามความรู้จะอยู่ในระดับเดียวกัน แต่สำหรับในกรณีที่ไม่มีบุตรสตรีกลับมีความรู้สูงนั้น อาจเพราะตัวอย่างมีน้อยเพียง ๑๒ ราย (ตารางที่ ๗)

ใ้ทำการศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้การศึกษาของสตรีเป็น Control Variable พบว่า สตรีเรียนจบต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา จำนวนบุตรไม่ทำให้สตรีมีความรู้แตกต่างกัน แต่สำหรับสตรีที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาและสูงกว่า พบว่า มีแนวโน้มเช่นเดียวกัน กล่าวคือ สตรีที่มีบุตร ๓ - ๔ คน จะมีความรู้สูง รองลงมาคือสตรีที่มีบุตร ๑ - ๒ คน, ๕ - ๖ คน ๗ คน และมากกว่า และไม่มีบุตรเลยตามลำดับ (ตารางที่ ๗ ก)

ตารางที่ ๗ อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามจำนวนบุตรที่มีชีวิตและอายุของสตรี

อายุของสตรี	จำนวนบุตรที่มีชีวิต						รวม
	๐	๑ - ๒	๓ - ๔	๕ - ๖	๗ +	ไม่ตอบ	
๑๕ - ๒๔	๒๓.๕ (๓๔)	๒๒.๘ (๘๖)	๒๓.๑ (๑๓)	-	*ก	-	๒๒.๘ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๑๖.๗ (๑๘)	๒๘.๘ (๘๔)	๓๓.๘ (๑๓๖)	๒๗.๑ (๕๘)	๕๕.๖ (๘)	-	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๑๒.๕ (๘)	๓๑.๔ (๓๕)	๓๑.๘ (๖๖)	๒๖.๔ (๑๐๖)	๒๔.๔ (๑๑๕)	-	๒๗.๐ (๓๓๐)
๔๕ +	๒๕.๐ (๑๒)	๘.๓ (๓๖)	๖.๕ (๔๖)	๕.๐ (๖๐)	๗.๑ (๘๔)	-	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๒๐.๘ (๗๒)	๒๔.๓ (๒๕๑)	๒๘.๐ (๒๖๑)	๒๐.๘ (๒๒๕)	๑๘.๘ (๒๐๘)	-	๒๓.๑ (๑๐๖๘)

*ก จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๗ ก.

อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามจำนวนบุตร
ที่มีชีวิตและระดับการศึกษาของสตรี

ระดับการศึกษาของสตรี	จำนวนบุตรที่มีชีวิต					รวม
	๐	๑ - ๒	๓ - ๔	๕ - ๖	๗ +	
เรียนจบต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา	๑๒.๕ (๒๔)	๑๕.๘ (๖๓)	๑๕.๒ (๑๐๕)	๑๕.๗ (๑๐๘)	๑๑.๒ (๑๑๖)	๑๔.๒ (๔๑๖)
เรียนจบชั้นประถมศึกษาและ สูงกว่า	๒๕.๐ (๔๘)	๒๗.๑ (๑๘๘)	๓๖.๕ (๑๕๖)	๒๕.๖ (๑๑๗)	๒๘.๓ (๙๒)	๒๙.๐ (๖๐๒)
รวม	๒๐.๘ (๗๒)	๒๔.๓ (๒๕๑)	๒๘.๐ (๒๖๑)	๒๐.๘ (๒๒๕)	๑๘.๘ (๒๐๘)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

๓. จำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์และจำนวนบุตรเกิดมีชีวิต จากการศึกษาจำนวนบุตรที่มีชีวิต พบว่า มีส่วนสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของสตรี ดังนั้นน่าจะคิดได้ว่าจำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์และจำนวนบุตรเกิดมีชีวิต ควรมีผลต่อความรู้ของสตรีในเรื่องนี้ด้วย จึงได้ทำการทดสอบเพิ่มเติม พบว่า จำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์และจำนวนบุตรเกิดมีชีวิต มีแนวโน้มเช่นเดียวกับจำนวนบุตรที่มีชีวิต กล่าวคือ สตรีวัยกลางคนอายุ ๒๕ - ๔๔ ปี จะมีความรู้เพิ่มขึ้นตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น จนกระทั่งมีบุตร ๓ - ๔ คน ความรู้จะมีมากที่สุดแล้วความรู้จะลดต่ำลงตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น เหตุผลดังเช่นเกี่ยวกับที่โลกลาวมาแล้ว และสำหรับสตรีสูงอายุ จำนวนบุตรที่ต่างกันไม่ทำให้สตรีมีความรู้ในเรื่องนี้ต่างกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตสำหรับในกรณีสตรีอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๔ ปี สตรีที่ตั้งครรภ์ ๓ - ๔ ครั้งมีความรู้สูงเมื่อเทียบกับสตรีกลุ่มอื่น ซึ่งแตกต่างจากที่ได้ศึกษาในเรื่องจำนวนบุตรที่มีชีวิต ทั้งนี้จากการพิจารณาสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างปรากฏว่า สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่มีบุตร ๓ - ๔ คน มีเพียง ๑๓ คน แต่ที่ตกเป็นตัวอย่างตั้งครรภ์ ๓ - ๔ ครั้ง มีมากถึง ๒๑ คน และคลอดบุตรมีชีวิต ๓ - ๔ คน มี ๑๔ ราย ซึ่งหมายความว่าสตรีเคยตั้งครรภ์ ๒๑ ราย และตั้งครรภ์จนคลอดบุตรมีชีวิตเหลือเพียง ๑๔ ราย และเลี้ยงบุตรรอดทุกคนมีเพียง ๑๓ รายเท่านั้น (ตารางที่ ๔, ๕ ก, ๕, ๕ก).

ตารางที่ ๘ อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามจำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์และอายุของสตรี

อายุของสตรี	จำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์						รวม
	๐	๑ - ๒	๓ - ๔	๕ - ๖	๗ +	ไม่ตอบ	
๑๕ - ๒๐	๒๕.๘ (๓๑)	๒๐.๒ (๘๘)	๓๓.๓ (๒๑)	*ก	-	*ก	๒๒.๘ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๒๐.๐ (๑๕)	๒๖.๘ (๓๑)	๓๔.๒ (๑๑๔)	๒๘.๐ (๓๕)	๔๑.๘ (๓๑)	-	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	*ก	๑๗.๘ (๒๘)	๔๓.๒ (๔๔)	๒๘.๒ (๖๕)	๒๓.๘ (๑๘๘)	-	๒๗.๐ (๓๓๐)
๔๕ +	๒๕.๐ (๘)	๕.๓ (๑๘)	๖.๑ (๓๓)	๗.๑ (๔๒)	๗.๔ (๑๓๖)	--	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๒๔.๑ (๕๘)	๒๐.๘ (๒๐๗)	๓๑.๖ (๒๑๒)	๒๓.๕ (๑๘๓)	๑๘.๑ (๓๕๖)	*ก	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

*ก จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๕ ก.

อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตาม
จำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์และระดับการศึกษาของสตรี

ระดับการศึกษา ของสตรี	จำนวนครั้งที่ตั้งครรภ์						รวม
	๐	๑ - ๒	๓ - ๔	๕ - ๖	๗ +	ไม่ตอบ	
เรียนจบต่ำกว่าชั้น ประถมศึกษา	๑๒.๕ (๑๖)	๑๔.๐ (๕๐)	๑๕.๘ (๓๐)	๑๘.๒ (๘๓)	๑๖.๙ (๑๙๓)	-	๑๔.๒ (๔๑๖)
เรียนจบสูงกว่าชั้น ประถมศึกษา	๒๘.๖ (๘๖)	๒๒.๙ (๑๕๗)	๓๙.๔ (๑๕๒)	๒๘.๑ (๙๖)	๒๗.๖ (๑๖๓)	* ก	๒๘.๒ (๖๐๖)
รวม	๒๘.๑ (๕๘)	๒๐.๘ (๒๐๗)	๓๑.๖ (๒๑๒)	๒๓.๕ (๑๘๓)	๑๙.๑ (๓๕๖)	* ก	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

* ก จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๘ อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามจำนวนบุตร
เกิดมีชีพและอายุของสตรี

อายุของสตรี	จำนวนบุตรเกิดมีชีพ					รวม	
	๐	๑ - ๒	๓ - ๔	๕ - ๖	๗ +		ไม่ตอบ
๑๕ - ๒๔	๒๕.๐ (๓๖)	๒๐.๖ (๘๒)	๓๓.๓ (๑๘)	* กิ	-	* กิ	๒๒.๘ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๒๐.๐ (๑๕)	๒๘.๖ (๗๗)	๓๔.๕ (๑๑๓)	๒๖.๗ (๗๕)	๑๒.๓ (๒๖)	-	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๑๖.๗ (๖)	๒๘.๖ (๒๘)	๓๘.๑ (๔๖)	๒๘.๑ (๗๘)	๒๒.๔ (๑๗๑)	-	๒๗.๐ (๓๓๐)
๔๕ +	๒๕.๐ (๘)	๑๐.๐ (๒๐)	๕.๑ (๓๘)	๘.๓ (๔๓)	๖.๒ (๑๒๘)	-	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๒๒.๘ (๖๑)	๒๓.๕ (๒๑๗)	๓๐.๑ (๒๑๖)	๒๓.๗ (๑๘๘)	๑๗.๘ (๓๒๕)	* กิ	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

* กิ จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

ตารางที่ ๕ ก.

อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันกาปฏิสนธิ จำแนกตามจำนวนบุตรเกิดมีชีพและระดับการศึกษาของสตรี

ระดับการศึกษา ของสตรี	จำนวนบุตรเกิดมีชีพ					รวม	
	๐	๑ - ๒	๓ - ๔	๕ - ๖	๗ +		ไม่ตอบ
เรียนจบต่ำกว่าชั้น ประถมศึกษา	๑๑.๑ (๑๘)	๑๘.๐ (๕๐)	๑๔.๗ (๓๕)	๑๖.๓ (๔๒)	๑๒.๒ (๑๘๑)	-	๑๔.๒ (๔๑๖)
เรียนจบสูงกว่าชั้น ประถมศึกษา	๒๗.๘ (๔๓)	๒๕.๑ (๑๖๗)	๓๘.๓ (๑๔๑)	๓๐.๒ (๑๐๖)	๑๕.๐ (๑๔๔)	*ก	๒๘.๒ (๖๐๒)
รวม	๒๒.๘ (๖๑)	๒๓.๕ (๒๑๗)	๓๐.๑ (๒๑๖)	๒๓.๗ (๑๘๘)	๑๗.๘ (๓๒๕)	*ก	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

*ก จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ลักษณะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของสตรี ซึ่งพิจารณาจากสังคมโดยทั่วไป พบว่า ครอบครัวที่มีฐานะดี สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงกว่าผู้ที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะยากจน ดังนั้น สตรีที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะดีน่าจะมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิดีกว่า แต่อาจมีข้อยกเว้นเพราะเนื่องจากฐานะของครอบครัวดี ปัญหาเรื่องบุตรมีจำนวนมากเกินความต้องการมีน้อย เพราะฐานะของครอบครัวดีพอที่จะอุปการะเลี้ยงดูบุตรได้ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นที่จะต้องไปป้องกันการปฏิสนธิ ส่วนครอบครัวที่มีฐานะยากจน การมีบุตรหลายคนเป็นปัญหาสำหรับครอบครัว เพราะไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรให้ได้ดีเท่าที่ควร ดังนั้น จึงสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีป้องกันการปฏิสนธิ โดยเฉพาะผู้มีการศึกษาคือยอมจะรับวิธีใหม่ ๆ ได้เร็วกว่าผู้มีการศึกษาต่ำกว่า

๑. ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวตามความเห็นของผู้สัมภาษณ์ ประเทศอินเดียได้ทำการศึกษาระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของสตรีที่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ โดยพิจารณาจากลักษณะของบ้านเป็นสำคัญ โดยแบ่งบ้านออกเป็น ๒ พวกคือ บ้านที่สร้างด้วยดินเหนียวหลังคามุงกระเบื้อง และบ้านที่สร้างด้วยอิฐ หินหรือซีเมนต์ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของทั้งสามีและภรรยาที่อยู่ในบ้านที่ดีกว่า มีความรู้มากกว่าสามีและภรรยาที่อยู่ในบ้านที่เลวกว่า^{๒๒}

สำหรับการศึกษาระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวนี้ อาศัยความเห็นของผู้สัมภาษณ์เป็นเกณฑ์ ซึ่งขอมูลนี้อาจเกิดความลำเอียงได้โดยที่ผู้สัมภาษณ์มาจากครอบครัวต่างฐานะกัน ซึ่งยังผลให้มีการตัดสินใจแตกต่างกัน แต่ในการที่จะได้ขอมูลของฐานะของครอบครัวอย่างแท้จริงโดยสอบถามจากรายละเอียดของครอบครัว ขอมูลที่ได้จึงจะเชื่อถือได้น้อยลง จากตารางที่ ๑๐ พบว่า สตรีที่อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะที่รวย มีความรู้ร้อยละ ๓๘.๘ รองลงมาคือสตรีในครอบครัวยากจน มีความรู้ร้อยละ ๒๒.๗ และสตรี

^{๒๒}United Nations, The Mysore Population Study, Population Studies, No. 34. (New York, Department of Economic and Social Affairs, 1961), p. 64.

ในครอบครัวปานกลางมีความรวยละ ๑๘.๓ ส่วนในกรณีที่มีสัมภพณ์ไม่สามารถจะ
ประเมินฐานะของครอบครัวใด อาจจะพบผู้ให้สัมภพณ์นอกบ้าน และ ฯลฯ มีความร
วยละ ๓๐.๓ ส่วนผู้ไม่ตอบ ไม่ทราบ มีความรวยละ ๑๖.๓

แสดงว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีส่วนสัมพันธ์กับความร่ำรวยของสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ฐานะร่ำรวยมีความร่ำรวยมากกว่าคนกลุ่มอื่น ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่าน่าจะ
มีอิทธิพลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องของควย เช่น การศึกษา ลักษณะการเป็นผู้นำกลุ่ม โดยเฉพาะ
คนในชนบท ครอบครัวที่มีฐานะดีมักเป็นผู้นำของคนในหมู่บ้าน หรือตำบล ซึ่งอาจเป็น
สาเหตุที่ทำให้สตรีที่ครอบครัวมีฐานะดีต้องขนขวายหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อรักษา
ฐานะความเป็นผู้นำไว้ ส่วนสตรีที่มีฐานะยากจนมีความร่ำรวยกว่าสตรีที่มีฐานะปานกลาง
อาจเป็นเพราะภาวะเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งในภาวะปัจจุบันต้องมีการต่อสู้ แข่ง
ขันกันมากขึ้น ค่าครองชีพที่ถีบตัวสูงขึ้นตลอดเวลา จะเป็นแรงผลักดันให้ต้องคำนึงถึง
จำนวนสมาชิกในครอบครัว และวิธีหนึ่งที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้คือ การป้องกันการปฏิสนธิ ส่วน
สตรีที่มีฐานะปานกลางแต่มีความร่ำรวย อาจเป็นเพราะสตรีกลุ่มที่มีฐานะไม่ร่ำรวยหรือ
ยากจนจนเกินไป ดังนั้น การมีบุตรมากไม่ก่อให้เกิดปัญหารุนแรงเหมือนผู้ที่มีฐานะยากจน
และสตรีที่มีฐานะปานกลางส่วนใหญ่ก็ไม่น่าจะเป็นผู้นำกลุ่ม ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องสนใจความ
เคลื่อนไหวภายนอกเท่ากับผู้มีฐานะร่ำรวย ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้สตรีกลุ่มนี้เฉื่อยชาคอ
ความร่ำรวยเกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ยืนยันการศึกษาที่โพธาราม
กล่าวคือ สตรีประมาณร้อยละ ๗๐.๐ ไม่อยากมีบุตรเพิ่มอีก โดยเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่ว
ไปว่า รายได้และฐานะทางเศรษฐกิจทำให้เลี้ยงบุตรได้ไม่กี่เท่าที่ควร^{๒๓}

^{๒๓} วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ "ความต้องการและหน้าที่ของประชาชนที่มีต่อการบริการ
ด้านการวางแผนครอบครัว" การสัมมนาทางวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย
ครั้งที่ ๒ (พระนคร: โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๐๘)
หน้า ๒๐๘.

ตารางที่ ๑๐

อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามฐานะของครอบครัวและอายุของสตรี

อายุของสตรี	ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวตามความเห็นของผู้สัมภาษณ์					รวม
	จน	ปานกลาง	ร่ำรวย	ไม่เขาขาย	ประเมินไม่ได้	
๑๕ - ๒๔	๑๙.๖ (๔๖)	๒๒.๕ (๔๐)	๒๗.๓ (๑๑)	๒๒.๗ (๔๔)	*ก	๒๒.๘ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๒๙.๘ (๑๑๗)	๒๔.๔ (๑๑๘)	๕๒.๖ (๓๘)	๘๒.๑ (๑๘)	๒๓.๑ (๑๓)	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๒๓.๔ (๑๒๘)	๒๒.๖ (๑๓๗)	๔๔.๘ (๔๘)	๒๐.๐ (๕)	๕๕.๕ (๑๑)	๒๗.๐ (๓๓๐)
๔๕ +	๘.๗ (๖๒)	๕.๘ (๑๒๐)	๑๑.๔ (๓๕)	๖.๗ (๑๕)	๐ (๖)	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๒๒.๗ (๓๕๓)	๑๘.๓ (๔๑๖)	๓๘.๘ (๑๒๓)	๑๖.๓ (๘๓)	๓๐.๓ (๓๓)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

*ก จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

๒. อาชีพของสามี จากการศึกษาคณะเมือง Mysore ประเทศอินเดีย พบว่าสตรีที่สามีประกอบอาชีพระดับสูงกว่า มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิมากกว่าสตรีที่สามีประกอบอาชีพระดับต่ำกว่า^{๒๔} และจากการศึกษาในท้องที่บางเขน จังหวัดพระนคร พบว่า การประกอบอาชีพของสามีไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิของภรรยา^{๒๕}

ในการศึกษาปัจจัยอาชีพของสามี แมงอาชีพของสามีออกเป็น ๓ กลุ่มคือ กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มอาชีพพอลคา ข้าราชการ ครู เสมียนพนักงาน และกลุ่มที่ทำงานอื่น ๆ นอกจากอาชีพดังกล่าวข้างต้น และพวกวางงาน ซึ่งในการรวมกลุ่มอาชีพพอลคา ข้าราชการ ครู เสมียนพนักงาน เขาเป็นกลุ่มเดียวกันนั้น เพราะจำนวนตัวอย่างน้อย ถ้าแยกกันจะทำให้การวิเคราะห์ขาดความหมายตามเชิงสถิติ

จากตารางที่ ๑๑ พบว่า สตรีที่สามีประกอบอาชีพ พอลคา ข้าราชการ ครู เสมียนพนักงาน มีความรู้อยู่ละ ๓๓.๘ สตรีที่สามีประกอบอาชีพรับจ้างแรงงาน มีความรู้อยู่ละ ๓๓.๐ สตรีที่สามีประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความรู้อยู่ละ ๑๘.๐ ส่วนสตรีที่สามีประกอบอาชีพอื่นและวางงาน มีความรู้อยู่ละ ๔๐.๐

หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า สตรีที่สามีประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความรู้สูงกว่าสตรีที่สามีประกอบอาชีพที่มีไซเกษตรกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการศึกษาน้อย สังคมเป็นแบบสังคมปิด มีการติดต่อเฉพาะกลุ่มในหมู่บ้าน ความรู้จึงอยู่ในวงจำกัด ส่วนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพที่มีไซเกษตรกรรม จะมีการติดต่อกับบุคคลภายนอกเสมอ และส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพโกลยานชุมชนหรือในชุมชนใหญ่ ดังนั้น สตรีพวกนี้จึงมีความรู้สูงกว่าสตรีที่สามีประกอบอาชีพเกษตรกรรม

สำหรับในกรณีที่สตรีที่มีอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป ไม่ว่าสามีจะประกอบอาชีพอะไรก็ตาม ความรู้ของสตรีจะอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพราะสตรีในวัยดังกล่าวอยู่ในฐานะที่โกลจะหมดความสามารถในการให้กำเนิดบุตร หรือไม่สมารถให้กำเนิดบุตรได้อีกต่อไป ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิจึงไม่มีความจำเป็น ฉะนั้นความแตกต่างของอาชีพของสามีจึงไม่มีอิทธิพลต่อความรู้ของสตรีกลุ่มอายุนี้

^{๒๔} United Nation, op. cit., p. 164.

^{๒๕} Cowgill and Others, op. cit., p. 53.

ตารางที่ ๑๑

อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามอาชีพของสามีและอายุของภรรยา

อายุของภรรยา	อาชีพของสามี					รวม
	เกษตรกรรม	พอกาชา การครุ เสมียน	รับจ้างแรงงาน	อื่น ๆ ว่างงาน	ไม่ตอบ ไม่ทราบ	
๑๕ - ๒๔	๒๔.๗ (๔๗)	๒๕.๐ (๑๒)	๑๖.๗ (๑๒)	๑๔.๓ (๗)	๑๘.๘ (๑๖)	๒๒.๘ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๒๓.๑ (๔๓)	๔๖.๕ (๔๓)	๔๓.๖ (๓๘)	๕๘.๓ (๑๒)	๓๕.๓ (๑๗)	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๒๑.๒ (๒๓๑)	๓๘.๕ (๔๓)	๓๕.๕ (๓๑)	๖๓.๖ (๑๑)	๓๕.๗ (๑๔)	๒๗.๐ (๓๓๐)
๔๕ +	๗.๑ (๑๕๕)	๗.๗ (๒๖)	๘.๓ (๑๒)	-	๑๑.๑ (๓๖)	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๑๘.๐ (๖๗๘)	๓๓.๘ (๑๒๔)	๓๓.๐ (๘๔)	๕๐.๐ (๓๐)	๒๑.๗ (๘๓)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

๓. จำนวนที่ดินที่ถือครอง ในการศึกษาดังปัจจัยด้านจำนวนที่ดินที่ถือครอง ได้ถือหลักจำนวนที่ดินที่ทำการเกษตร โดยมีโคคำนึงว่าหัวหน้าครัวเรือนนั้น ๆ จะมีกรรมสิทธิในที่ดินหรือไม่ก็ตาม และจำนวนที่ดินที่ถือครองนี้จะใช้เป็นกรณีวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของครอบครัวอาจไม่ถูกต้องนัก แต่ก็เป็นแนวทางให้ทราบวาทครัวเรือนที่มีที่ดินสำหรับการเพาะปลูกมากน้อยต่างกัน มีผลต่อความรู้ในการป้องกันการใช้ที่ดินของสตรียังไร

จากการพิจารณาข้อมูลในตารางที่ ๑๒ ปรากฏว่า สตรีที่ครอบครัวยุโรปประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความรู้สูงร้อยละ ๓๖.๘ รองลงมาคือสตรีที่มีที่ดินถือครองต่ำกว่า ๑๐ ไร่ มีความรู้ร้อยละ ๒๓.๘ สตรีที่มีที่ดินถือครอง ๒๐ - ๒๙, ๑๐ - ๑๙ ไร่ มีความรู้ร้อยละ ๒๐.๖ และ ๑๘.๖ ส่วนสตรีที่มีที่ดิน ๓๐ ไร่และมากกว่า มีความรู้เพียงร้อยละ ๑๖.๘ เท่านั้น

แสดงว่าสตรีที่ครอบครัวยุโรปประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม มีความรู้ต่ำกว่าสตรีที่ครอบครัวยุโรปประกอบอาชีพเกษตรกรรม และถ้าพิจารณาจำนวนที่ดินที่ถือครอง ความรู้ของสตรีจะไม่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด ถึงแม้จะมีจำนวนที่ดินถือครองต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการพิจารณาปัจจัยดังกล่าวมิได้คำนึงถึงกรรมสิทธิในที่ดินที่แท้จริงเป็นสำคัญ บางครอบครัวอาจเช่านาทำ บางครอบครัวอาจเป็นเจ้าของที่นาแต่แบ่งให้ผู้อื่นเช่า

ดังนั้น ถ้าหากจะทำการศึกษาดังปัจจัยด้านจำนวนที่ดินที่ถือครอง น่าจะคำนึงถึงกรรมสิทธิในที่ดิน อาชีพหลักและอาชีพรองมาประกอบการพิจารณาด้วย และนอกจากนี้ ควรพิจารณาถึงความต้องการมีบุตรเพิ่มด้วย เพราะสตรีที่มีที่ดินน้อยอาจจะไม่ต้องการบุตรเพิ่ม และการมีบุตรมากอาจเป็นอุปสรรคต่อการครองชีพ สำหรับสตรีที่มีที่ดินถือครองน้อย หัวหน้าครอบครัวอาจมีอาชีพอย่างอื่น เช่น รับราชการ ค้าขาย เป็นครู ทำให้สตรีมีความรู้เพิ่ม จึงน่าจะพิจารณาอาชีพหลักและอาชีพรองประกอบ ซึ่งขณะที่เขียนวิทยานิพนธ์มีข้อมูลบางส่วนในเรื่องนี้ยังไม่พร้อมสำหรับการวิเคราะห์ จึงยังไม่อาจพิจารณาละเอียดลงไปอีกได้

ตารางที่ ๑๒ อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามจำนวนที่คิดที่ถือครองและอายุของสตรี

อายุของสตรี	จำนวนที่คิดที่ถือครอง (ไร่)						รวม
	- ๑๐	๑๐ - ๑๙	๒๐ - ๒๙	๓๐ +	ไม่มีที่ดิน	ไม่ตอบ ไม่ทราบ	
๑๕ - ๒๔	๓๑.๔ (๓๕)	๑๓.๓ (๓๐)	๓๕.๐ (๒๐)	๒๓.๑ (๒๖)	๑๘.๕ (๒๗)	๐ (๖)	๒๒.๘ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๒๓.๔ (๖๔)	๒๕.๐ (๖๐)	๒๓.๔ (๔๗)	๒๗.๓ (๕๕)	๕๐.๗ (๗๓)	๒๘.๖ (๗)	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๓๐.๘ (๕๕)	๒๓.๑ (๗๔)	๑๓.๓ (๔๕)	๑๘.๘ (๗๔)	๔๕.๘ (๖๘)	๓๐.๐ (๑๐)	๒๗.๐ (๓๓๐)
๔๕ +	๕.๓ (๓๘)	๘.๕ (๖๓)	๑๕.๘ (๑๘)	๑.๕ (๖๕)	๑๓.๐ (๔๖)	๐ (๗)	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๒๓.๔ (๑๙๒)	๑๘.๖ (๒๓๑)	๒๐.๖ (๑๓๑)	๑๖.๔ (๒๒๐)	๓๖.๘ (๒๑๔)	๑๖.๗ (๓๐)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

ปัจจัยด้านสังคมและอื่น ๆ

ในการพิจารณาถึงปัจจัยด้านสังคมและอื่น ๆ นั้น จะพิจารณาถึงปัจจัยด้านการศึกษาของสตรี การศึกษาของสามี ที่สอดคล้องการวางแผนครอบครัวของสามี สถานภาพการทำงานนอกบ้านหลังจากการสมรสของสตรี ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน ตลอดจนอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อความรู้ของสตรี

๑. ระดับการศึกษาของสตรี จากการศึกษาในต่างประเทศ พบว่า การศึกษาของสตรีเป็นปัจจัยที่เด่นชัดที่มีผลต่อความรู้ของสตรี และจากการศึกษาที่อำเภอ บางเขน จังหวัดพระนคร พบเช่นกันว่าความรู้ของสตรีจะเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น^{๒๖} และจากการศึกษาที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ก็พบในทำนองเดียวกัน^{๒๗}

จากตารางที่ ๖ เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาของสตรี พบว่า สตรีที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่มีความรู้อยู่ระดับ ๒๙.๒ เรียนจบต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่สี่มีความรู้อยู่ระดับ ๑๖.๕ และไม่เคยเรียนหนังสือมีรู้อยู่ระดับ ๑๒.๘ และเมื่อพิจารณาอายุประกอบ พบว่า สตรีอายุระหว่าง ๒๕ - ๔๔ ปี ความรู้จะเพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ส่วนสตรีกลุ่มอายุน้อย ๆ ความแตกต่างของความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิไม่ปรากฏชัด ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนตัวอย่างมีน้อย กล่าวคือสตรีที่ไม่เคยเรียนหนังสือมี ๙ ราย เรียนจบต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่สี่มี ๑๐ รายเท่านั้น จึงไม่อาจสรุปผลแน่ชัดลงได้ แต่สำหรับสตรีสูงอายุ การศึกษาไม่มีความสำคัญต่อความรู้ของสตรี เพราะสตรีที่สูงอายุไต่ยาวนานช่วงระยะเวลาเรียนหนังสือมานาน และฉนวนวัยที่จะให้กำเนิดบุตรและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิเพิ่งเริ่มเข้ามาแพร่หลายในประเทศไทยในช่วง ๑๐ ปีหลังนี้เท่านั้น ดังนั้น อิทธิพลของการศึกษาจึงมีน้อย และความรู้ของสตรีกลุ่มนี้จะมากหรือน้อยน่าจะขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นประกอบ เช่น ความสนใจ แหล่งของข่าวสาร ฐานะทางเศรษฐกิจและอื่น ๆ มากกว่า

๒. ระดับการศึกษาของสามี สามีเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับภรรยามากที่สุด เป็นผู้ที่รวมทุกขรรวมสุขมาด้วยกัน มีอะไรทองหันหน้าเขาปรึกษาหารือกัน ดังนั้น การศึกษาของสามีน่าจะมีส่วนช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ภรรยาที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น โดยทั่วไปสตรีในชนบทมีการศึกษาค่าความรู้น้อย ดังนั้น ถ้าสามีมีการศึกษาสูงน่าจะนำความรู้ต่าง ๆ ถ่ายทอดต่อให้ภรรยา จากตารางที่ ๑๓ ปรากฏว่าสตรีทุกกลุ่มอายุที่ สามีไม่เคยเรียนหนังสือโดยเฉลี่ยมีความรู้อยู่ละ ๑๔.๒ สตรีที่สามีเรียนจบต่ำกว่า ชั้นประถมปีที่ ๔ มีความรู้อยู่ละ ๑๔.๑ เรียนจบชั้นประถมปีที่ ๔ และสูงกว่า มีความรู้อยู่ละ ๒๖.๓ และถ้าพิจารณาตามกลุ่มอายุจะพบว่า สตรีทุกกลุ่มอายุไม่ปรากฏ ความเด่นชัดของความแตกต่างของความรู้ของสตรีเมื่อสามีมีระดับการศึกษาต่างกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตคือสตรีสูงอายุถ้าสามีมีระดับการศึกษาคำ จะมีความรู้น้อยกว่าสตรีที่ สามีมีระดับการศึกษาสูงกว่า และปรากฏเด่นชัดในสตรีกลุ่มอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี และ ๔๕ ปีที่สามีไม่ได้เรียนหนังสือ อธิบายได้คือ สตรีที่มีอายุมากขาดความสนใจในวิธีการ ป้องกันการปฏิสนธิ จึงทำให้มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้น้อย และถ้าสามีมีการศึกษาน้อย ก็ไม่สามารถชักนำให้ภรรยาเกิดความรู้เพิ่มขึ้น ดังนั้น จึงทำให้ภรรยาที่มีความรู้น้อย เมื่อเทียบกับภรรยาที่มีสามีมีการศึกษาในระดับสูง

ตารางที่ ๑๓ ก. ศึกษาถึงอิทธิพลของการศึกษาของสามี จำแนกตามระดับ การศึกษาของภรรยา ปรากฏว่า ระดับการศึกษาของสามีไม่มีอิทธิพลต่อความรู้ของ สตรีอย่างเด่นชัด แต่ระดับการศึกษาของภรรยาเมื่อผลต่อความรู้ของ สตรีมากกว่า กล่าว คือ ถ้าภรรยาขาดการศึกษา ไม่ว่าสามีจะมีการศึกษาสูงระดับใดก็ตาม ไม่มีผลทำให้ ภรรยาที่มีความรู้สูงขึ้น แต่ถ้าภรรยาที่มีการศึกษาสูงขึ้นแม้สามีจะไม่มีการศึกษา ภรรยา ยังมีความรู้สูง แต่ถ้าสามีมีระดับการศึกษาสูงและภรรยาไม่มีการศึกษาสูง ความรู้ ของสตรีจะยิ่งสูงขึ้น นั้นแสดงว่าการศึกษาของสามีจะมีผลต่อเมื่อภรรยาไม่มีการศึกษาด้วย

ตารางที่ ๑๓

อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการ
ป้องกันกาปฏิบัติ จำแนกตามระดับการศึกษาของสามีและอายุ
ของภรรยา

อายุของภรรยา	ระดับการศึกษาของสามี				รวม
	ไม่เคย เรียนหนังสือ	เรียนจบต่ำกว่า ชั้นประถมศึกษา	เรียนจบชั้น ประถมศึกษา และสูงกว่า	ไม่ตอบ ไม่ทราบ	
๑๕ - ๒๔	๒๘.๖ (๗)	๕๐.๐ (๖)	๒๒.๑ (๑๑๓)	๑๖.๓ (๑๘)	๒๒.๙ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๓๑.๐ (๒๙)	๒๒.๗ (๒๒)	๓๑.๒ (๒๓๑)	๓๓.๕ (๒๔)	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๑๓.๙ (๓๖)	๒๓.๗ (๕๙)	๒๙.๘ (๒๑๘)	๒๙.๔ (๑๗)	๒๗.๐ (๓๓๐)
๔๕ +	๒.๑ (๔๘)	๘.๑ (๖๒)	๙.๕ (๘๔)	๙.๑ (๔๔)	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๑๔.๒ (๑๒๐)	๑๘.๑ (๑๔๙)	๒๖.๓ (๖๔๖)	๒๐.๔ (๑๐๓)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

ตารางที่ ๑๓ ก.

อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามระดับการศึกษาของสามีและภรรยา

ระดับการศึกษาของภรรยา	ระดับการศึกษาของสตรี				รวม
	ไม่เคยเรียนหนังสือ	เรียนจบต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา	เรียนจบชั้นประถมศึกษาและสูงกว่า	ไม่ตอบไม่ทราบ	
ไม่เคยเรียนหนังสือ	๑๐.๓ (๓๘)	๑๒.๐ (๕๐)	๑๒.๔ (๘๓)	๒๑.๒ (๓๓)	๑๒.๘ (๒๕๘)
เรียนจบต่ำกว่าชั้นประถมศึกษา	๑๖.๓ (๑๘)	๑๖.๓ (๔๓)	๑๘.๐ (๘๔)	๐ (๑๓)	๑๖.๕ (๑๕๘)
เรียนจบชั้นประถมศึกษาและสูงกว่า	๒๕.๐ (๒๔)	๒๕.๐ (๕๖)	๓๐.๕ (๘๖๕)	๒๔.๖ (๕๓)	๒๘.๒ (๖๐๒)
รวม	๑๔.๒ (๑๒๐)	๑๘.๑ (๑๘๘)	๒๖.๓ (๖๘๖)	๒๐.๔ (๑๐๓)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

๓.ทัศนคติของสามีต่อการวางแผนครอบครัว จากตารางที่ ๑๓ พบว่า การศึกษาของสามีมีส่วนสัมพันธ์กับความรูของภรรยาที่มีอายุตั้งแต่ ๓๕ ปีขึ้นไป และ จากตารางที่ ๑๔ ต้องการศึกษทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของสามีว่ามีอิทธิพลต่อ ความรูของภรรยาหรือไม่ โดยจำแนกตามทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของภรรยา พบว่า สามีที่เห็นชอบกับการวางแผนครอบครัวมีผลให้ภรรยาที่มีความรูร้อยละ ๔๗.๖ สามีที่ไม่เห็นชอบกับการวางแผนครอบครัวมีผลให้ภรรยาที่มีความรูร้อยละ ๔๐.๐ ส่วน สามีที่ตอบว่าแล้วแต่กรณีคือเห็นด้วยในบางกรณีและไม่เห็นด้วยในบางกรณี มีผลให้ ภรรยาที่มีความรูร้อยละ ๑๑.๕ ส่วนผู้ไม่เข้าขายนั้นหมายถึงในกรณีที่ภรรยาไม่เคยพุดคุยกับสามีเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว หรือสตรีโสด หมาย หย่า และสตรีที่มี อายุเกิน ๔๕ ปี มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิร้อยละ ๑๕.๐ สำหรับสามีที่ไม่แสดงความคิดเห็น และตอบว่าไม่ทราบเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว มีผลให้ ภรรยาที่มีความรูร้อยละ ๒๕.๐

ถ้าพิจารณาทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของภรรยาประกอบ พบว่า ทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของทั้งสามีและภรรยา ต่างก็ไม่เป็นเหตุให้เกิดความแตกต่างของความรู้ของภรรยา ทั้งนี้เพราะลักษณะของตัวอย่างที่ทำการวิจัย ตัวอย่าง ส่วนใหญ่ภรรยาไม่เคยพุดคุยกับสามีเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว และพวกที่ทั้งสามี และภรรยาต่างก็เห็นชอบกับการวางแผนครอบครัว ส่วนที่สามีและภรรยาที่มีความเห็น ชัดแย้งกันมีจำนวนน้อยมาก จนไม่อาจจะสรุปผลได้

จากการวิจัยครั้งนี้ทราบว่า ครอบครัวในชนบทนั้นสามีและภรรยาไม่ค่อยจะปรึกษากันเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว แต่ถ้าสามีและภรรยาต่างเห็นด้วยกับการวางแผนครอบครัว จะทำให้ภรรยาที่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิสูงถึงร้อยละ ๔๘.๐

๔. สถานภาพการทำงานนอกบ้านของสตรี สถานภาพการทำงานของสตรี หลังสมรสเป็นปัจจัยที่สำคัญทางสังคมมีปัจจัยหนึ่ง เพราะสตรีที่ทำงานนอกบ้านมีโอกาสที่จะรับความรู้ใหม่ ๆ มากกว่าสตรีที่อยู่กับบ้าน และจากการศึกษาที่อำเภอบางเขน จังหวัดพระนคร พบว่า สตรีที่ทำงานนอกบ้านมีความรู้มากกว่าสตรีที่ทำงานอยู่กับบ้าน^{๒๔}

^{๒๔} Cowgill and Others, op, cit., p. 54.

ตารางที่ ๑๔

อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของสามีและภรรยา

ทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของภรรยา	ทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัวของสามี					รวม
	เห็นชอบ	แล้วแต่กรณี	ไม่เห็นชอบ	ไม่เข้าชาย	ไม่ตอบ-ไม่ทราบ	
เห็นชอบ	๔๘.๐ (๒๐๔)	๑๔.๘ (๒๗)	๕๗.๑ (๗)	๒๑.๙ (๒๗๙)	๒๘.๖ (๔๒)	๓๒.๒ (๕๕๙)
แล้วแต่กรณี	๕๐.๐ (๖)	๐ (๒)	-	๑๒.๕ (๔๐)	๐ (๑)	๑๖.๓ (๔๙)
ไม่เห็นชอบ	๓๘.๕ (๑๓)	๙.๑ (๒๒)	๐ (๒)	๘.๖ (๒๘๑)	๑๔.๓ (๑๔)	๙.๙ (๓๔๒)
ไม่ตอบ - ไม่ทราบ	๑๖.๗ (๖)	๐ (๑)	๐ (๒)	๑๖.๑ (๕๖)	*ก	๑๖.๒ (๖๘)
รวม	๔๗.๖ (๒๒๘)	๑๑.๕ (๕๒)	๓๖.๔ (๑๑)	๑๕.๐ (๖๖๖)	๒๕.๐ (๖๐)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

*ก จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า ๕
ไม่เข้าชาย หมายถึงสตรีที่ไม่เคยพูดคุยกับสามีและสตรีอายุเกิน ๔๕ ปี

การทำงานนอกบ้าน หมายถึงสตรีที่ออกทำงานนอกบ้านและได้รับเงินหรือเงิน
เดือนตอบแทน แต่การทำงานโดยไม่ได้รับเงินค่าตอบแทน ไม่ได้ว่าทำงานนอกบ้าน
จากตารางที่ ๑๕ พบว่า สตรีที่ออกทำงานนอกบ้าน มีร้อยละ ๒๕.๒ ที่มีความ
รู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ ส่วนสตรีที่ไม่เคยทำงานนอกบ้านมีเพียงร้อยละ ๒๒.๘
เท่านั้นที่มีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ ซึ่งอัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้
ทั้งที่ทำงานนอกบ้านและไม่เคยทำงาน ต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และถ้าพิจารณา
อายุประกอบด้วย พบว่า สตรีทุกกลุ่มอายุจะมีความรู้ในระดับใกล้เคียงกัน

แสดงว่าการออกทำงานนอกบ้านของสตรี ไม่มีส่วนทำให้เกิดความแตกต่างของ
ความรู้ของสตรี ทั้งนี้จะเนื่องจากการออกทำงานนอกบ้านและไม่ได้ออกทำงานนอก
บ้านสำหรับสังคมชนบทแบ่งกันไคยาก เพราะในสังคมชนบทไม่สามารถแยกกลุ่มทั้งสอง
ได้ดังเช่นสังคมในเมือง ชาวชนบทอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน
และเลี้ยงสัตว์ นอกจากนั้นยังมีอุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทอผ้า ทำเครื่อง
จักสาน และอื่น ๆ สภาพสังคมในชนบทเป็นแบบสังคมปิด มีการติดต่อกันเฉพาะกลุ่ม
เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งต่างกับสังคมในเมือง การทำงานนอกบ้านต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลทุก
ระดับทุกอาชีพ ฉะนั้นจึงทำให้ความรู้ของสตรีที่ทำงานและไม่ทำงานไม่แตกต่างกัน

๕. การรับฟังวิทยุของสามี ปัจจุบันวิทยุเป็นเครื่องมื่อสื่อสารที่สำคัญอย่าง
หนึ่งซึ่งช่วยให้ทราบการเคลื่อนไหว ชาวต่าง ๆ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับความก้าวหน้า
ในวิทยาการใหม่ ๆ บุคคลที่รับฟังวิทยุเป็นประจำย่อมมีโอกาสทราบถึงความก้าวหน้าของ
วิทยาการใหม่ ๆ อยู่เสมอ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาด้วย เพราะคนที่มีการ
ศึกษาสูงจะรับความรู้ได้ดีกว่าคนที่มีการศึกษาค่ำ

สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้มีขีดจำกัด คือสัมภาษณ์เฉพาะสามีเกี่ยวกับการ
รับฟังวิทยุเท่านั้น ส่วนภรรยาไม่ได้อินสัมภาษณ์ และในการศึกษารั้งนี้ใช้ข้อมูลเกี่ยว
กับการรับฟังวิทยุของสามี เพราะการที่สามีรับฟังวิทยุอาจมีอิทธิพลต่อความรู้ของสตรีโดย
วิธีบอกเล่าให้ภรรยาฟัง หรือการที่สามีฟังวิทยุนั้นย่อมหมายความว่าภรรยาได้รับฟังวิทยุ
ด้วย และการรับฟังวิทยุยังจะเป็นกรณีให้เห้ถึงความสนใจต่อสภาพทั่ว ๆ ไปของ
ครอบครัวนั้นอีกด้วย

ตารางที่ ๑๕ อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการผลิตน้ำนม จำแนกตามสถานภาพการทำงานนอกร้านและอายุของสตรี

อายุของสตรี	สถานภาพการทำงานนอกร้านของสตรี				รวม
	เคยทำ	ไม่เคยทำ	ไม่เข่าขาย	ไม่ตอบไม่ทราบ	
๑๕ - ๒๔	๒๖.๓ (๑๘)	๒๒.๔ (๑๒๕)	-	-	๒๒.๕ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๓๓.๓ (๖๓)	๓๐.๖ (๒๔๒)	*ก	-	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๒๕.๗ (๗๐)	๒๗.๔ (๒๕๘)	*ก	-	๒๗.๐ (๓๓๐)
๔๕ +	๑๓.๐ (๔๖)	๖.๔ (๑๘๗)	*ก	-	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๒๕.๒ (๑๘๘)	๒๒.๘ (๘๑๓)	๐ (๖)	-	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

*ก จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

จากตารางที่ ๑๖ พบว่า ภรรยาที่สามมีพึงวิทยุบ่อยครั้งมีความรู้สูงเกือบ ๒ เท่าของภรรยาที่สามมีพึงเป็นบางครั้งบางคราว และภรรยาที่สามมีพึงวิทยุบางครั้งบางคราวก็มีความรู้มากกว่าภรรยาที่สามมีพืงนาน ๆ ครั้ง และการพิจารณาตามกลุ่มอายุประกอบก็พบในลักษณะเช่นเดียวกัน คือภรรยาที่สามมีพึงวิทยุบ่อยครั้งกว่ามีความรู้มากกว่าภรรยาที่สามมีพึงวิทยุบ่อยครั้งกว่า การรับฟังวิทยุของสามมีมีไคหมายความว่าเพียงสามมีจะนำความรู้ที่ได้จากการฟังวิทยุนำไปถ่ายทอดใภรรยา แต่ยังหมายความว่าความสนใจต่อข่าวสารต่าง ๆ การสังคมในหมู่บ้าน และความสามารถในการรับสิ่งใหม่ ๆ ของครอบครัวนั้น ๆ อีกด้วย และเนื่องจากการถามเรื่องการรับฟังวิทยุนี้ถามเฉพาะสามมี ดังนั้น ในรายที่สามมีพึงวิทยุเป็นประจำอาจหมายความว่าภรรยาที่ภรรยาได้ฟังเป็นประจำไปด้วย

๖. ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านในชนบทนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญทางสังคมอีกปัจจัยหนึ่งที่ยังผลต่อความรู้ของสตรี ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ทางไกล ยานชุมชนมชน การคมนาคมไม่สะดวก ดังนั้น ผู้อาศัยในหมู่บ้านดังกล่าวจึงมีโอกาสจะทราบการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าต่าง ๆ และประชาชนมีลักษณะอยู่ในวงจำกัด ส่วนหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในตลาดหรือใกล้ตลาด ประชาชนในหมู่บ้านดังกล่าวย่อมมีโอกาสที่จะทราบการเปลี่ยนแปลงและวิทยาการต่าง ๆ มากกว่า โดยที่ตลาดเป็นเสมือนศูนย์กลางของความเจริญของหมู่บ้าน แหล่งของข่าวสาร ความรู้ส่วนใหญ่มาจากตลาด ดังนั้นสตรีที่อาศัยอยู่ในตลาดย่อมมีความรู้มากกว่า

ในการศึกษาครั้งนี้ ไคแบ่งหมู่บ้านออกเป็น ๔ ลักษณะตามลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน

คือ

๑. หมู่บ้านที่ห่างไกลจากตัวอำเภอมาก ไม่มีทางคมนาคมติดต่อกับโลกภายนอกโดยสะดวก การเดินทางใช้เวลาประมาณ ๑ - ๒ ชั่วโมง
๒. หมู่บ้านที่ห่างไกล แต่ทางคมนาคมสะดวกสามารถติดต่อกับอำเภอและตลาดได้
๓. หมู่บ้านที่ห่างไกลจากศูนย์กลางของตลาด หรืออยู่ไกลทางหลวง การคมนาคมสะดวก
๔. หมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของตลาดที่สำคัญในชนบท

ตารางที่ ๑๖

อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามการรับฟัง
วิทยุของสามีและอายุของภรรยา

อายุของภรรยา	การรับฟังวิทยุของสามี							รวม
	ฟังบ่อยครั้ง	ฟังบางครั้ง บางคราว	ฟังนาน ๆ ครั้ง	ไม่เคยฟัง	ไม่มีวิทยุ	ไม่เข่าชาย	ไม่ตอบ ไม่ทราบ	
๑๕ - ๒๔	๒๕.๘ (๓๑)	๑๖.๗ (๖)	๓๐.๐ (๑๐)	* ๓	* ๓	๒๐.๓ (๖๔)	๒๙.๖ (๒๗)	๒๒.๘ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๓๕.๐ (๑๒๐)	๓๕.๓ (๑๗)	๑๗.๐ (๔๗)	๗.๑ (๑๔)	๐ (๕)	๓๖.๔ (๔๔)	๓๗.๓ (๕๘)	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๓๒.๔ (๑๔๘)	๒๓.๓ (๓๐)	๑๘.๒ (๕๒)	๑๘.๗ (๑๖)	๐ (๘)	๒๙.๔ (๑๗)	๒๗.๑ (๕๘)	๒๗.๐ (๓๓๐)
๔๕ +	๘.๗ (๑๓๐)	๐ (๒๐)	๔.๒ (๒๔)	๑๖.๗ (๖)	๐ (๕)	๑๐.๔ (๔๘)	๖.๒ (๓๒)	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๒๖.๖ (๔๐๖)	๑๘.๒ (๗๓)	๑๖.๕ (๑๓๓)	๑๒.๘ (๓๘)	๐ (๒๑)	๑๘.๖ (๑๗๓)	๒๗.๑ (๑๗๗)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

* ๓ จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

การศึกษาครั้งนี้ พบว่า สตรีที่อยู่ในตลาดมีความร้อยละ ๓๗.๖ รองลงมา คือสตรีที่อยู่ไกลตลาด อยู่ไกล และอยู่ไกลมาก มีความร้อยละ ๒๔.๐, ๑๔.๒ และ ๑๖.๑ ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาตามกลุ่มอายุก็คงพบเช่นเดียวกัน คือสตรีในตลาดมีแนวโน้มที่มากกว่าสตรีที่อยู่ห่างไกลออกไป

แสดงว่าลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นปัจจัยที่ทำให้สตรีมีความต่างกัน การที่อยู่ไกลแหล่งข่าวสารย่อมมีโอกาสที่จะเรียนรู้ได้มากกว่า ส่วนสตรีที่อยู่ห่างไกลตลาดการคมนาคมไม่สะดวก ระบบการสื่อสารไม่ดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับความรู้ใหม่ ๆ ทั้งสิ้น นอกจากนั้นในการที่สตรีอยู่ในชนบทโดยเฉพาะ ทางไกลย่านชุมนุมชนเปรียบเหมือนสังคมปิด สตรีจะพยายามรักษาสิ่งที่มีอยู่ในชนบท และต่อต้านสิ่งใหม่ที่น่าเข้าไปในชุมชนนั้น (ตารางที่ ๑๗)

๗. ความต้องการบุตรเพิ่มของสตรี จากตารางที่ ๑๘ ทำการศึกษาถึงปัจจัย ความต้องการบุตรเพิ่มของสตรีโดยจำแนกตามอายุและจำนวนบุตรที่มีชีวิต พบว่า สตรีที่อายุ ๑๕ - ๒๔ ปี ตอบว่าไม่แน่ใจว่าต้องการบุตรเพิ่มหรือไม่ทราบ มีความสูงถึงร้อยละ ๓๖.๔ ส่วนสตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมีความร้อยละ ๒๒.๗ และสตรีที่ต้องการบุตรเพิ่มมีความร้อยละ ๒๑.๔ สตรีอายุ ๒๕ - ๓๔ มีสตรีที่ตอบว่าไม่แน่ใจว่าต้องการบุตรเพิ่มหรือไม่มีความสูงถึงร้อยละ ๕๙.๕ ส่วนสตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มมีบุตรเพิ่มมีความร้อยละ ๒๖.๔ และสตรีที่ต้องการบุตรเพิ่มมีความร้อยละ ๒๖.๑ สตรีอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี สตรีที่ตอบว่าไม่แน่ใจว่าต้องการบุตรเพิ่มหรือไม่มีความสูงถึงร้อยละ ๕๐.๐ ส่วนสตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่ม มีความร้อยละ ๒๖.๑ และสตรีที่ต้องการบุตรเพิ่มมีความร้อยละ ๑๔.๙ สำหรับสตรีที่อายุ ๔๕ ปี และมากกว่าที่ตอบว่าไม่แน่ใจว่าต้องการบุตรเพิ่ม หรือไม่มีความร้อยละ ๗.๔ ส่วนสตรีที่ตอบว่าไม่ต้องการบุตรเพิ่มหรือต้องการบุตรเพิ่ม ไม่มีผู้มีความร้อยละ

ตารางที่ ๑๗ อัตราส่วนรอยของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการป้องกันกาปฏิสนธิ จำแนกตามลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านและอายุของสตรี

อายุของสตรี	ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน				รวม
	ไกลมาก	ไกล	ไกลตลาด	ตลาด	
๑๕ - ๒๔	๑๑.๑ (๓๖)	๑๓.๑ (๓๘)	๓๖.๒ (๕๘)	๒๕.๐ (๑๒)	๒๒.๘ (๑๔๔)
๒๕ - ๓๔	๒๗.๒ (๘๑)	๒๕.๒ (๑๐๓)	๓๓.๗ (๘๘)	๕๑.๕ (๓๓)	๓๑.๐ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๑๗.๐ (๘๘)	๒๓.๘ (๑๐๑)	๒๘.๐ (๑๐๐)	๕๓.๗ (๔๑)	๒๗.๐ (๓๓๐)
๔๕ +	๐ (๔๘)	๓.๘ (๗๖)	๑๕.๘ (๘๒)	๖.๘ (๓๑)	๗.๖ (๒๓๘)
รวม	๑๖.๑ (๒๕๔)	๑๘.๒ (๓๑๘)	๒๘.๐ (๓๒๘)	๓๗.๖ (๒๓๘)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

ตารางที่ ๑๘

อัตราส่วนร้อยละของสตรีที่มีความรู้จริงในวิธีสมัยใหม่เกี่ยวกับการ
ป้องกันการปฏิสนธิ จำแนกตามความต้องการบุตรเพิ่มของสตรี
อายุของสตรี และจำนวนบุตรที่มีชีวิต

อายุของสตรีและ จำนวนบุตรที่มีชีวิต	ความ mong การบุตรเพิ่มของสตรี			รวม	
	ต้องการ	ไม่ต้องการ	ไม่แน่ใจ		
๑๕ - ๒๔	๐	๒๕.๘ (๒๗)	*๗	*๗	๒๖.๕ (๓๔)
	๑-๓	๒๐.๐ (๖๐)	๒๒.๐ (๔๑)	๔๒.๘ (๗)	๒๒.๒ (๑๐๘)
	๔+	-	*๗	*๗	*๗
	รวม	๒๑.๘ (๘๗)	๒๒.๗ (๔๕)	๓๖.๕ (๑๒)	๒๓.๕ (๑๔๕)
๒๕ - ๓๔	๐	๑๘.๗ (๑๖)	-	*๗	๑๖.๗ (๑๘)
	๑-๓	๓๑.๓ (๖๗)	๑๘.๗ (๖๑)	๖๕.๐ (๒๕)	๓๒.๑ (๑๕๓)
	๔+	๑๘.๒ (๒๒)	๓๐.๖ (๘๘)	๖๐.๐ (๑๕)	๓๑.๘ (๑๓๕)
	รวม	๒๖.๗ (๑๐๕)	๒๖.๕ (๑๕๘)	๕๘.๕ (๔๒)	๓๑.๕ (๓๐๖)
๓๕ - ๔๔	๐	๑๖.๗ ((๖)	-	*๗	๑๖.๗ (๗)
	๑-๓	๑๓.๖ (๒๒)	๔๐.๗ (๒๗)	๖๑.๕ (๑๓)	๓๕.๕ (๖๒)
	๔+	๑๕.๘ (๑๘)	๒๔.๒ (๒๑๘)	๔๓.๕ (๒๓)	๒๕.๓ (๒๖๑)
	รวม	๑๕.๘ (๔๗)	๒๖.๑ (๒๕๖)	๕๐.๐ (๓๗)	๒๘.๑ (๓๓๐)
๔๕	๐	-	-	๒๗.๓ (๑๑)	๒๗.๓ (๑๑)
	๑-๓	-	*๗	๘.๕ (๖๓)	๘.๒ (๖๕)
	๔+	*๗	*๗	๕.๖ (๑๕๗)	๕.๖ (๑๖๒)
	รวม	*๗	๐ (๕)	๗.๘ (๒๓๑)	๗.๖ (๒๓๘)
รวมทุกอายุ	๐	๔๐.๘ (๘๘)	*๗	๒๒.๒ (๑๘)	๓๕.๗ (๗๐)
	๑-๓	๒๔.๒ (๑๕๘)	๒๒.๘ (๑๓๑)	๓๐.๖ (๑๐๘)	๒๕.๕ (๓๘๘)
	๔+	๑๖.๓ (๔๓)	๒๕.๘ (๓๒๑)	๑๕.๓ (๑๘๖)	๒๑.๑ (๕๖๐)
	รวม	๒๖.๑ (๒๕๑)	๒๕.๐ (๕๕๕)	๒๐.๒ (๓๖๒)	๒๓.๑ (๑๐๑๘)

*๗ จำนวนตัวอย่างต่ำกว่า ๕ ราย

ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัจจัยความต้องการและไมต้องการบุตรเพิ่มไม่มีผล
ทำให้สตรีที่อายุต่ำกว่า ๓๕ ปี มีความรู้ในเรื่องนี้ต่างกัน แต่ความแตกต่างจะปรากฏ
ชัดเมื่อสตรีอายุ ๓๕ - ๔๔ ปี สตรีที่ไม่ต้องการบุตรเพิ่มอัตราส่วนร้อยละของผู้ที่มี
ความรู้มากเป็นสองเท่าของสตรีที่ต้องการบุตรเพิ่ม ทั้งนี้เพราะสตรีที่สูงอายุมักเฉื่อย
ชาไม่กระตือรือร้นที่จะรับสิ่งใหม่ ๆ แต่สำหรับสตรีที่ไม่ต้องการมีบุตรเพิ่ม ความไม่
ต้องการมีบุตรจะเป็นแรงผลักดันให้หาทางป้องกันการปฏิสนธิ ฉะนั้นจึงทำให้อัตราส่วน
ร้อยละของผู้มีความรู้ในเรื่องนี้สูง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ต้องการบุตรเพิ่ม